

TELPISKĀ PLĀNOŠANA UN PRAKSE LATVIJĀ

Spatial Planning and Practice in Latvia

Sandra Ežmale

Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija, Latvija

Abstract. *The current system of territorial planning in Latvia has been formed after regaining its independence in 1991. The European Union has had a great impact on the development of the concept and practice of spatial planning throughout the entire Europe and in each of the Member States, including Latvia. The common planning activities and initiatives at the European level had influenced planning practice in all the Member States. The aim of the research is to describe the development of the spatial planning system, as well as the features of planning practice in Latvia in the context of spatial planning activities at the European Union level. During the research, the author describes the development of the spatial planning concept, the typology and system of spatial planning in the European Union. Additionally, the author characterises the development of the legal framework for and practice in the spatial planning system of Latvia, as well as identifies the features of the Latvian spatial planning system and practice in the context of spatial planning activities at the European Union level. Research methods – content analysis, deductive and inductive methods, theoretical analysis of scientific literature, EU and Latvian legislation analysis, comparative analysis, etc.*

Keywords: *development programme, regional development, spatial plan, spatial planning, strategy.*

Ievads

Introduction

Telpiskā plānošana pēdējās desmitgadēs Eiropas Savienībā (ES) ir kļuvusi par nozīmīgu jomu, kas raisījusi plašas diskusijas un sabiedriskajās politikās veicina jauninājumu ieviešanu. Hīleis (Healey, 1997) norāda, ka telpiskās plānošanas aktivitātes var būt dažādās formās un dažādos kontekstos, atkarībā no juridiskā un institucionālā konteksta vai plānošanas kultūras un tradīciju variācijām. Savukārt Aldens (2006) atzīmē, ka telpiskās plānošanas vienreizējās iespējas ir saistītas ar tās starpdisciplināro dabu, kas saista sociālo un ekonomisko jomu, kultūras un vides dimensijas reģionu attīstībā. Tajā pašā laikā tieši daudzveidīgās plānošanas sistēmas dažādās valstīs, atšķirīgi telpiskās plānošanas instrumenti un kultūra ir veicinājusi kopēju aktivitāšu ieviešanu Eiropā, lai veicinātu sadarbību attiecībā uz lēmumiem. Kopējās Eiropas līmeņa plānošanas aktivitātes un iniciatīvas ir atstājušas ietekmi uz plānošanas praksi visās ES dalībvalstīs, t.sk. arī Latvijā.

Rakstā autore ir raksturojusi telpiskās plānošanas koncepta attīstību Eiropas Savienības politiku kontekstā, izvērtējusi tiesiskās bāzes dinamiku telpiskās plānošanas jomā Latvijā, īpašu uzmanību veltot periodam laika posmam no 2010. gada līdz mūsdienām, kā arī raksturojusi tās vietu ES telpiskās plānošanas sistēmu tipoloģijā un plānošanas praksi.

Pētījuma mērķis – raksturot telpiskās plānošanas sistēmas attīstību un plānošanas prakses īpatnības Latvijā Eiropas Savienības līmeņa telpiskās plānošanas aktivitāšu attīstības kontekstā. Pētījuma metodes – kontentanalīze, indukcijas un dedukcijas metode, zinātniskās literatūras teorētiskā analīze, salīdzinošā analīze.

Telpiskās plānošanas koncepta attīstība Eiropas Savienībā *Development of the concept of spatial planning in the European Union*

Telpiskās plānošanas jēdzieni ir cieši saistīti ar reģionālās attīstības teoriju, kuras galvenais uzdevums ir skaidrot reģionu ekonomiskās izaugsmes un konkurētspējas atšķirību cēloņus un likumsakarības. Kopumā pēckara periodā ir attīstīts iespaidīgs skaits empīrisku pētījumu par reģionālajām telpiskajām struktūrām un to telpisko mijiedarbību, kā arī ietekmi uz attīstību un konkurētspēju. Tiek uzskatīts, ka modernā telpiskās plānošanas vēsture Eiropā sākās dažus gadus pēc Otrā pasaules kara beigām, kad Valters Kristallers 1950. gadā publicē karti ar centrālajām vietām Eiropā. Lai gan karte nav pamatota ar empīriskiem pētījumiem, tā ir pirmā, kas analizē Eiropas telpisko dimensiju. (Ežmale, 2012)

Akadēmiskās diskusijas par telpisko plānošanu aktivizējās 1964. gadā, kad tika publicēts ziņojums par reģionālo plānošanu un Eiropas problēmām, ar mērķi ieviest reģionālo plānošanu kā līdzekli telpiskai attīstībai ES dalībvalstīs un Eiropā kopumā. Savukārt reģionālās/ telpiskās plānošanas jēdziens pirmo reizi tiek pieminēts Eiropas Padomes dokumentā „Eiropas reģionālās telpiskās plānošanas harta” (Torremolinos harta) 1983. gadā, definējot plānošanu kā sabiedrības ekonomisko, sociālo, kultūras un ekoloģisko politiku ģeogrāfisku attēlojumu. (Ežmale, 2009) Mūsdienās Eiropas telpiskās plānošana ir cieši saistīta ar ES un arī dalībvalstu reģionālās politikas jomu, kā arī nozaru politikām.

Telpiskā plānošana tie definēta kā process, lai vadītu teritorijas attīstības aktivitātes un koordinētu dažādu nozaru politiku telpisko ietekmi ar mērķi ietekmēt telpisko struktūru attīstību nākotnē. Telpiskās plānošanas jēdziens tiek apskatīts gan kā sistēma telpiskās attīstības, fiziskās zemes izmantošanas vadīšanai noteiktā teritorijā, gan kā specifisks jēdziens Eiropā, lai raksturotu īpašu telpiskās plānošanas definīciju kā koordinācijas mehānismu (Ežmale, 2012).

Daudzi autori analizē telpiskās plānošanas un ar to saistīto terminu „telpiskā plānošana” un „telpiskā politika” atšķirības un saistību. Piemēram, Böhme (2002) telpisko plānošanu raksturo kā metodi vai procedūru, lai ietekmētu nākotnes aktivitāšu izvietojumu vai izstrādātu un ieviestu telpisko politiku jebkurā ģeogrāfiskajā mērogā. Telpisko politiku autors definē kā visu politiku sakopojumu ar mērķi ietekmēt izvietojuma un zemes lietojuma lēmumus vai aktivitāšu sadalījumu jebkurā ģeogrāfiskajā mērogā. Viņš atzīst, ka tādi autori kā Faludi, Esers un Konstadakopulos formulē telpisko politiku daudz konkrētāk, kā telpiskās attīstības politiku. (Böhme, 2002) Var secināt, ka telpiskās plānošanas aktivitātes var būt dažādās formās un dažādos kontekstos, atkarībā no juridiskā un institucionālā konteksta vai plānošanas kultūras un tradīciju variācijām. Minētie aspekti nosaka arī telpiskās plānošanas teorētisko aspektu pielietojumu praksē. Tomēr kopumā tiek atzīts, ka ES ir bijusi nozīmīga ietekme uz telpiskās plānošanas koncepcijas un prakses attīstību kā Eiropā kopumā, tā arī katrā no dalībvalstīm atsevišķi (ESPON, 2016).

Saistībā ar Eiropas līmeņa plānošanas aktivitāšu un iniciatīvu ietekmi uz plānošanas praksi, ES dalībvalstīs nozīmīgs jautājums ir telpiskās plānošanas teorētisko aspektu pielietojums praksē. Ir veikta virkne pētījumu par plānošanas sistēmām ES valstīs un galvenais to secinājums ir, ka plānošanas sistēmas ES valstīs ir atšķirīgas un tām ir liela ietekme uz veidu, kādā telpiskie plāni dažādās valstīs tiek formulēti un lietoti (Healey et al., 1997: 14. lpp.).

Eksistē divas galvenās pieejas, lai klasificētu telpiskās plānošanas sistēmas. Pirmā pieeja ir saistīta ar citu klasifikāciju tiesiskajās vai administratīvajās sistēmās (ESPON, 2006), kuru ietvaros darbojas telpiskā plānošana (sk. 1. tabulu).

1. tab. Teritoriālo pārvaldes sistēmu tipoloģija Eiropas Savienībā (avots: ESPON, 2006)
Table 1 Typology of territorial governance systems in Europe (source: ESPON, 2006)

Valdības struktūra	ES 15, Eiropa	Jaunās ES dalībvalstis
Klasiska unitāra valsts	Grieķija, Īrija, Luksemburga	–
Centralizēta unitāra valsts ar stipru, bet neintegrētu vietējo pašvaldību līmeni	Portugāle	Bulgārija, Čehija, Ungārija, Rumānija, Slovākija, Kipra, Malta
Centralizēta unitāra valsts ar stipru, integrētu vietējo pašvaldību līmeni	Dānija, Somija, Nīderlande, Zviedrija, Norvēģija	Igaunija, Latvija, Lietuva, Slovēnija
Decentralizēta valsts ar stipru vietējo un reģionālo līmeni	Francija, Lielbritānija	Polija
Reģionalizēta unitāra valsts	Itālija, Spānija	–
Federāla valsts	Austrija, Beļģija, Vācija, Šveice	–

Savukārt otrā pieeja balstās uz plašu kritēriju pielietošanu klasifikācijas veikšanai. Daudzu autoru darbos un pētījumos (Deiviss, 1989; Njūmens un Tornlejs pētījumos, 1996; ES telpisko plānošanas sistēmu uzskaitījums, 1997) galvenokārt tiek analizētas četras telpiskās plānošanas sistēmas Eiropā: (1) salīdzinoši integratīvā, (2) tradicionālā zemes lietošanas vadīšanas, (3) reģionālā ekonomiskā un urbānisma pieeja (Ežmale, 2012), kuru raksturojums sniegts 2. tabulā.

2.tab. Eiropas Savienības telpiskās plānošanas sistēma (avots: autores veidota, pamatojoties uz Ežmale, 2102)

Table 2 *Spatial Planning Systems of Europe* (source: compiled by the author based on Ežmale, 2012)

Pieejas	Pieejas skaidrojums	Valstis
Salīdzinoši integratīvā pieeja	Izpratne par telpisko plānošanu balstās uz sistemātisku un formālu hierarhiju no nacionālā līdz vietējam līmenim un sabiedriskā sektora aktivitāšu koordināciju starp dažādām nozarēm.	AT, DK, FI, NL, SE, DE, BE, FR, IE, LU, UK, BG, EE, HU, LV, LT, PL, RO, SL, SV
Tradicionālā zemes lietošanas vadīšanas pieeja	Normatīvie akti ir galvenais instruments ilgtspējīgas izaugsmes un attīstības nodrošināšanai. Telpu plāno ar vietējo plānu palīdzību, nosakot nākotnes zemes izmantošanu atbilstoši zemes potenciālam, kā arī veicot zemes lietošanas izmaiņu kontroli ar atbilstošu normatīvo prasību palīdzību.	BE, IE, LU, UK, PT, ES, CY, CZ, MT
Reģionālā ekonomiskā pieeja	Atbalsta ļoti plašu telpiskās plānošanas izpratni. Šī pieeja saistās ar stingru centrālās valdības lomu attīstības vadīšanā un sabiedriskā sektora investīciju sadalē.	FR, DE, PT, IE, SE, UK, LU, LV, LT, SK
Urbānisma pieeja	Pieejā ir spēcīga arhitektūras aspektu ietekme, kas koncentrējas uz urbānā dizaina, pilsētainavu un celtniecības jautājumiem. Telpas vadīšana tiek nodrošina mazākajās iespējamajās telpiskajās vienībās un fiziskajās struktūrās ar celtniecības prasību palīdzību.	GR, IT, ES, CY, MT

Kā var secināt no 2. tabulas, tad daudzas Eiropas valstis satur vismaz divu Eiropas plānošanas sistēmu iezīmes, t.sk. arī Latvija. Plānošanas pieeju atšķirību nosaka vairāki faktori. Tāpēc ietekmējošo faktoru izpratne ir būtiska, lai varētu veikt dažādu valstu telpiskās plānošanas sistēmu un plānošanas dokumentu salīdzinošu analīzi. Papildus ir nepieciešams ņemt vērā, ka telpiskās plānošanas attīstība ir cieši saistīta ar to ietekmējošo faktoru attīstību, t.i., plānošanu var saprast tikai, izprotot kontekstu.

Latvijas telpiskās plānošanas sistēma *Spatial planning system in Latvia*

Pašreizējā normatīvajos aktos noteiktā telpiskās plānošanas sistēma un reģionālā politika Latvijā ir attīstījusies pēc valsts neatkarības atgūšanas 1991. gadā, un tās attīstībā var izdalīt šādus posmus:

1. posms: 1994. – 1997. gads, tiesiskās sistēmas pamatu izveide;
2. posms: 1998. – 2001.gads, normatīvajos aktos tika iezīmēta teritorijas plānošanas apvienošana ar reģionālo attīstību;
3. posms: 2002. – 2007. gads, normatīvajos aktos tiek nodalīta teritorijas plānošana no reģionālās attīstības plānošanas, kā arī tiek veikta atšķirīgu telpiskās plānošanas prasību noteikšana dažādos plānošanas līmeņos;
4. posms: pēc 2007. gada, telpiskās plānošanas un reģionālās attīstības tiesiskās sistēmas pārveide administratīvi teritoriālās reformas un plānošanas efektivitātes paaugstināšanas kontekstā (Ežmale, 2012)

Lai arī reģionālās attīstības un telpiskās plānošanas sistēma Latvijā ir attīstījusies dinamiski, telpiskās plānošanas dokumentu izstrāde nacionālajā un reģionālajā līmeņos norisinājusies ne pārāk sekmīgi, jo pirmais ilgtermiņa telpiskās plānošanas dokuments nacionālajā līmenī (Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas Telpiskā perspektīva) tika apstiprināts 2010. gadā, pirmais nacionālā līmeņa vidēja termiņa plānošanas dokuments - 2007. gadā (Nacionālais attīstības plāns), savukārt plānošanas reģionu teritorijas plānojumi – periodā no 2004. gada līdz 2007. gadam.

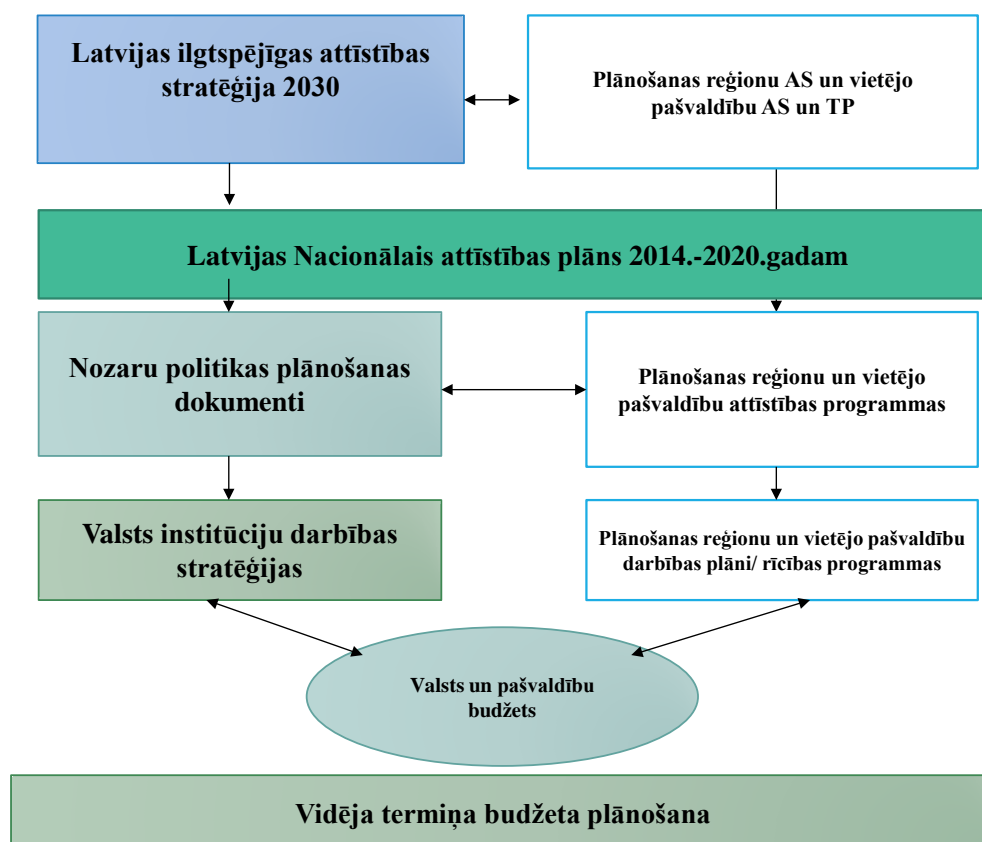
Savukārt vietējo pašvaldību teritorijas plānošanas process Latvijā sākās pēc neatkarības atgūšanas, kad 1994. gadā tiek apstiprināti Teritoriālpilnošanas noteikumi (MK, 1994), kas noteica pirmo teritorijas plānošanas sistēmu valstī, definēja teritorijas plānojuma saturu, valsts un pašvaldību kompetenci, kā arī sabiedrības līdzdalības nepieciešamību teritorijas plānošanas procesā. Jāatzīmē, ka normatīvajos aktos, kas nosaka teritorijas plānošanu vietējā līmenī, no 1994. gada līdz šodienai ir veikti grozījumi daudzas reizes, kas teritorijas plānošanas praksi padarīja sarežģītu.

Lai gan normatīvajos aktos tika noteikts termiņš, līdz kuram visām vietējā līmeņa pašvaldībām ir jāizstrādā teritorijas plānojumi, līdz 2007. gada 31. decembrim teritorijas plānojumi nebija izstrādāti 22 % vietējo pašvaldību. Vēl 2009. gada sākumā no 524 Latvijas vietējām pašvaldībām spēkā esošs teritorijas plānojums bija 499 pašvaldībām jeb 96 % no pašvaldību kopskaita (Ežmale, 2012).

Atbilstoši Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas (RAPLM) secinājumiem dokumentā „Telpiskās plānošanas sistēmas attīstības koncepcija” (2009) tika secināts, ka daudzas pašvaldības bija pieņēmušas lēmumus par

teritorijas plānojuma izstrādes uzsākšanu, bet daudzu gadu garumā netika veikta nekāda darbība tā realizēšanai. Savukārt RAPLM dokumentā „Pārskats par teritorijas plānojumu izstrādi 2008. gadā” tika konstatēts, ka daudzi pašvaldību plānojumi tika apstiprināti un iesniegti ministrijā nepilnīgi un formāli, lai izpildītu likumā noteiktās prasības.

Pamatojoties uz konstatēto, 2010. gadā tika apstiprināts Attīstības plānošanas sistēmas likums (APSL), ar kuru veica nozīmīgas izmaiņas attīstības plānošanas sistēmā Latvijā un noteica, kāda veida attīstības plānošanas dokumenti ir jāizstrādā dažādos plānošanas līmeņos (skat. 1. attēlu).

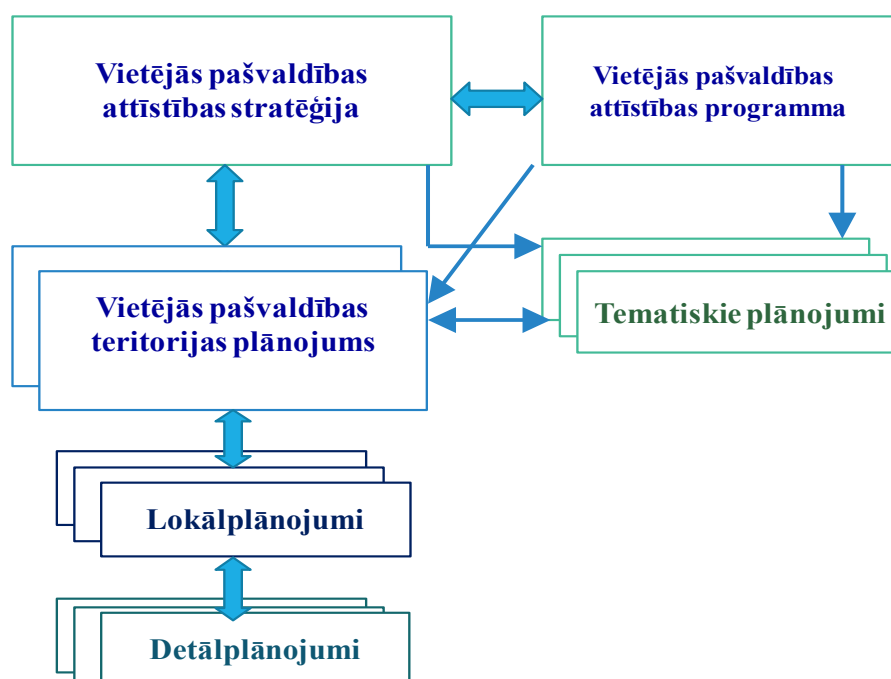

1. att. **Plānošanas sistēma Latvijā** (avots: VARAM, 2014)

Fig. 1. Planning system in Latvia (source: VARAM, 2014)

Kā redzam 1.attēlā, APSL nosaka, ka nacionālajā līmenī ir jāizstrādā Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija (LIAS) laika periodam līdz 25 gadiem, ietverot telpiskās attīstības perspektīvu un dokumentu vidējtermiņā (7 gadu periodam) - Nacionālo attīstības plānu. Likums paredz, ka reģionālajā un vietējā līmenī ilgtermiņa teritorijas attīstības plānošanas dokumentos formulē attiecīgās teritorijas attīstības prioritātes un telpiskās attīstības perspektīvu, bet vidējam termiņam tiek izstrādāts prioritāšu īstenošanai nepieciešamo pasākumu kopums – attīstības programma.

Vietējā līmenī APSL nosaka, ka ilgtermiņā ir jāizstrādā vietējās pašvaldības attīstības stratēģija (AS) un teritorijas attīstības plānojums (TP), kur AS tiek noteikta telpiskās attīstības perspektīva un plānota vietējās pašvaldības teritorijas kopējā attīstība, kā arī izvirzīti mērķi un prioritātes. Teritorijas plānojums tiek pieņemts normatīvā akta veidā, izdodot saistošos noteikumus, un tajā ir noteikta konkrētās teritorijas atļautā izmantošana (zonējums) atbilstoši stratēģiskajai sadaļai (telpiskā perspektīva AS). Kā attīstības plānošanas dokuments vidējam termiņam, vietējai pašvaldībai ir jāizstrādā attīstības programma, kurā, līdzīgi kā reģionālā līmenī, tiek noteikts pasākumu kopums teritorijas attīstības plānojumā izvirzīto prioritāšu īstenošanai (skat. 2. attēlu).

2. att. **Vietējās pašvaldības teritorijas attīstības plānošanas dokumentu hierarhija**
(avots: LR Saeima, 2008)

Fig. 2. Hierarchy of spatial development planning documents for a local government
(source: LR Saeima, 2008)

Vietējās pašvaldības teritorijas plānojumā nosaka funkcionālo zonējumu, publisko infrastruktūru, reglamentē teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumus, kā arī citus teritorijas izmantošanas nosacījumus un aprobežojumus.

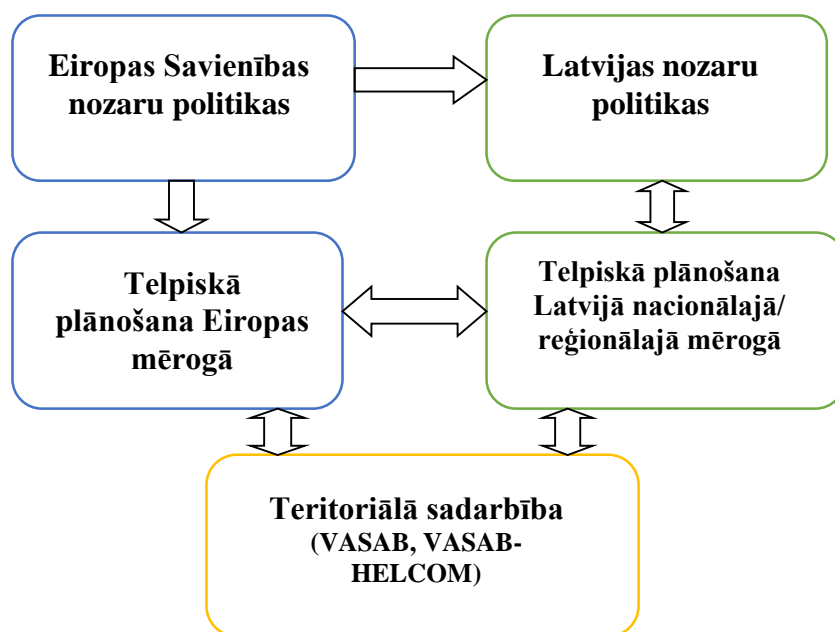
Lokālpilnoījumu vietējā pašvaldība izstrādā pēc savas iniciatīvas un izmanto par pamatu turpmākai plānošanai. Detālpilnojumā atbilstoši mēroga noteiktībai detalizē un konkretizē teritorijas plānojumā vai lokālpilnojumā noteiktajā funkcionālajā zonējumā paredzētos teritorijas izmantošanas veidus un

aprobežojumus, nosakot prasības katras zemes vienības teritorijas izmantošanai un apbūvei.

Visos teritorijas attīstības plānošanas līmeņos var izstrādāt tematiskos plānojumus. Tematiskos plānojumus ievēro, izstrādājot citus teritorijas attīstības plānošanas dokumentus.

Latvijas plānošanas prakse Eiropas Savienības kontekstā *Planning practice in Latvia within the European Union context*

Telpiskās plānošanas sistēma Latvijā veidojās plašu diskusiju rezultātā starp plānotājiem, arhitektiem, vides aizsardzības speciālistiem, pamatojoties uz vēsturiskajām tradīcijām un pārņemot ārvalstu pieredzi. Uzsākot darbu, liela nozīme bija profesionālajai pieredzes apmaiņai, pilotprojektiem, demonstrācijas projektiem un tehniskajai palīdzībai, ko tajā laikā Latvijas plānotāji saņēma no tādām valstīm kā Zviedrija, Kanāda, Beļģija, Dānija, Nīderlande, Somija u.c. Lielu ietekmi atstāja arī Eiropas Padomes un Eiropas Savienības politika un dokumenti (skat. 3. attēlu)

3. att. **Telpiskās plānošanas un nozaru politiku sakarības dažādos plānošanas līmeņos**
(avots: autores veidota, pamatojoties uz Ežmale, 2102)

Fig. 3. Relationships between spatial planning and sectoral policies at different planning levels (source: compiled by the author based on Ežmale, 2012)

Raksturojot telpiskās plānošanas institucionālo bāzi katrā no dalībvalstīm, ES dalībvalstu kontekstā, būtiski ir noteikt valsts struktūru, decentralizācijas

procesu un varas pārdali starp plānošanas līmeņiem. Savukārt analizējot valstu telpiskās plānošanas tiesisko sistēmu, tika ņemti vērā šādi aspekti:

- 1) plānošanas līmeņu skaits;
- 2) plānošanas līmeņu ietekme un nozīmīgums;
- 3) integrācijas pakāpe starp valsts, reģionālo un vietējo pašvaldību pārvaldes struktūrām. (Ežmale, 2012)

Pamatojoties uz minēto aspektu analīzi un Eiropas Savienības valstu teritoriālās pārvaldes sistēmu tipoloģija (skat. 1. tabulu), Latvija, līdztekus tādām jaunajām Eiropas Savienības dalībvalstīm kā Igaunija, Lietuva, Slovēnija, ir noteikta kā centralizēta unitāra valsts ar stipru un integrētu vietējo pašvaldību līmeni. Savukārt analizējot telpiskās plānošanas un reģionālās attīstības institucionālo bāzi Eiropas Savienības valstu kontekstā, Latvija atbilst šādai tipoloģijai:

- 1) pēc reģionalizācijas tipoloģijas līdzīgi kā Lietuva, Latvija atbilst administratīvas reģionalizācijas tipam;
- 2) pēc valsts struktūras tipoloģijas visas Baltijas valstis, t.sk. Latvija ir jaunās dalībvalstis;
- 3) pēc telpiskās plānošanas varas funkciju sadales tipoloģijas visas Baltijas valstis ir unitāras valstis ar reālo varu centrālajā līmenī;
- 4) pēc telpiskās plānošanas vietējo pašvaldību varas funkciju tipoloģijas visas Baltijas valstis, t.sk. Latvija ir ar spēcīgu vietējo pašvaldību plānošanas līmeni. (ESPON, 2006)

Eiropas Savienības Telpisko plānošanas sistēmu uzskaitījumā, kurā tiek ņemtas vērā valstu tiesiskās un administratīvās sistēmas, Latvijai ir identificētas divu telpiskās plānošanas ES dalībvalstu tradīciju iezīmes: reģionālā ekonomiskā plānošanas un salīdzinoši integratīvā pieejas.

Reģionālā ekonomiskā pieeja atbalsta ļoti plašu telpiskās plānošanas izpratni, kura ir saistīta ar daudzveidīgu sociālo un ekonomisko mērķu risināšanu, ņemot vērā atšķirības labklājībā, nodarbinātībā un sociālajos apstākļos dažādos valsts reģionos. Šī pieeja saistās ar stingru centrālās valdības lomu attīstības vadīšanā un sabiedriskā sektora investīciju sadalē. Telpas attīstība tiek nodrošināta ar reģionālo plānu palīdzību, kuri tiek izstrādāti nacionālajā/ reģionālajā līmenī saistībā ar efektīvu infrastruktūras izvietojumu, ekonomisko aktivitāšu zonēšanu, reģiona ilgtspējīgu izaugsmi, līdzsvarotu telpisko attīstību, kā arī fokusējoties uz reģionālajiem jautājumiem, savukārt vietējie plāni nodrošina reģionālo plānu izpildi. Savukārt salīdzinoši integratīvajai pieejai ir raksturīga izpratne par telpisko plānošanu balstās uz sistemātisku un formālu hierarhiju no nacionālā līdz vietējam līmenim un sabiedriskā sektora aktivitāšu koordināciju starp dažādām nozarēm. Valstīs, kurās dominē salīdzinoši integratīvā pieeja, telpa tiek vadīta ar hierarhisku telpisko plānu sistēmas palīdzību dažādos ģeogrāfiskajos līmeņos, ņemot vērā nozares, kurām ir ietekme

uz telpisko attīstību. Minētās iezīmes ir raksturīgas telpiskās plānošanas sistēmai un plānošanas praksei Latvijā.

Telpiskās plānošanas sistēmai un plānošanas praksei Latvijā ir šādas iezīmes:

- stingra centrālās valdības loma attīstības vadīšanā un publiskā sektora investīciju sadalē;
- Latvijā lēmumus par teritorijas attīstību pieņem trīs teritorijas plānošanas līmeņos: nacionālajā, reģionālajā un vietējā līmenī;
- katrā no plānošanas līmeņiem ir definēti specifiski uzdevumi un tiek risināti šim līmenim atbilstoši jautājumi;
- teritorijas attīstību plāno, izstrādājot savstarpēji saskaņotus teritorijas attīstības plānošanas dokumentus
- zemāka līmeņa teritorijas attīstības dokumentiem ir jābūt pakārtotiem un saskaņotiem ar hierarhiski augstāka plānošanas līmeņa dokumentiem;
- hierarhiski augstākie ir ilgtermiņa attīstības plānošanas dokumenti, kuriem ir pakārtoti vidēja termiņa attīstības plānošanas dokumenti, savukārt īstermiņa attīstības plānošanas dokumenti ir hierarhiski pakārtoti vidēja termiņa attīstības plānošanas dokumentiem.

Secinājumi **Conclusions**

Eiropas Savienības telpiskās plānošanas sistēmai un praksei ir nozīmīga loma Latvijas telpiskās plānošanas attīstībā un praksē. Eiropas Savienības Telpisko plānošanas sistēmu uzskaitījumā, kurā tiek ņemtas vērā valstu tiesiskās un administratīvās sistēmas, Latvijai ir identificētas divu telpiskās plānošanas ES dalībvalstu tradīciju iezīmes: reģionālā ekonomiskā plānošanas un salīdzinoši integratīvā pieejas. Latvija ir centralizēta unitāra valsts ar stipru un integrētu vietējo pašvaldību līmeni. Latvijas telpiskās plānošanas sistēmai un praksei ir raksturīgas šādas iezīmes: (1) stingra centrālās valdības loma attīstības vadīšanā un publiskā sektora investīciju sadalē; (2) lēmumi par teritorijas attīstību tiek pieņemti trīs teritorijas plānošanas līmeņos; (3) katrā plānošanas līmenī ir definēti specifiski uzdevumi un tiek risināti šim līmenim atbilstoši jautājumi; (4) teritorijas attīstību plāno, izstrādājot šādus savstarpēji saskaņotus un hierarhiski pakārtotus teritorijas attīstības plānošanas dokumentus.

Summary

The terms “spatial planning” closely relate to regional development patterns, but the development of the European spatial policy is an integral part of regional policy.

Researchers conclude that activities of spatial planning may act in different forms and context. However, the unique opportunities of spatial planning relate to its interdisciplinary nature. At the same time, the various planning systems existing in the European countries, as well as different instruments and cultures of spatial planning have facilitated the introduction of common activities in Europe with the purpose to favour trans-national society and communication in respect to decisions to be made in the field of spatial planning (CEMAT conferences, Interreg). The common planning activities and initiatives at the European level had influenced planning practice in all the Member States of the European Union (Ezmale, 2012).

The current system of territorial planning in Latvia has been formed after regaining its independence in 1991. The European Union has had a great impact on the development of the concept and practice of spatial planning throughout the entire Europe and in each of the Member States, as well as Latvia. The aim of the research is to describe the development of the spatial planning system, the features of planning practice in Latvia in the context of spatial planning activities at the European Union level. During the research, the author describes the development of the spatial planning concept, the typology and system of spatial planning in the Europe. Additionally, the author characterises the development of the legal framework for and practice in spatial planning in Latvia, as well as identifies the features of the Latvian spatial planning system and practice in the context of activities at the European Union level. Research methods – content analysis, deductive and inductive methods, theoretical analysis of scientific literature, EU and Latvian legislation analysis, comparative analysis etc.

As to the impact of European level planning activities and initiatives on planning practice in the Member States of the European Union, an important issue is the practical application of theoretical aspects of spatial planning that includes characteristic of spatial planning systems and typology e.g. Based on an analysis of several aspects (number of planning levels; level of integration between administration structures at different levels; impact and significance of planning levels), the typology of territorial administration systems of the EU Member States has been elaborated (Ezmale, 2012). In accordance with this typology, Latvia is regarded as a centralized unitary state having a strong and integrated level of local governments. Pursuant to the analyses of spatial planning systems of the European Union based on legal and administrative issues of the states, Latvia is characterized by two spatial planning traditions manifested among the Member States of the EU, namely, peculiarities of the approach of regional economic planning and that of comparative integrative planning systems. The spatial planning system and planning practice in Latvia have the following features: (1) a strong central government role in regional development and public sector investments; (2) decisions on spatial development are adopted at three spatial planning levels: national, regional and local; (3) specific tasks are defined and relevant issues addressed at each level of planning; (4) development of a territory is planned by elaborating mutually co-ordinated spatial policy documents.

Literatūra
References

- Adams, N., Ežmale, S., & Paalzow, A. (2006). Towards Balanced Development in Latvia: The Experience of the Latgale Region. *Regional Development and Spatial Planning in an Enlarged European Union.* Ed. Adams, N., Alden, J., Harris, N. Ashgate, 199 - 220.
- Böhme, K. (2002). *Nordic Echoes of European Spatial Planning: Discursive Integration in Practice.* Stockholm: Nordregio.
- Dühr, S., Colomb, C., & Nadin, V. (2010). *European Spatial Planning and Territorial Cooperation.* London: Routledge.
- EC (1997). The EU compendium of spatial planning systems and policies. Retrieved from <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/059fcedf-d453-4d0d-af36-6f7126698556/language-en>
- ESPON (2006). *ESPON Project 2.3.2 Governance of Territorial and Urban Policies from EU to local level.* Retrieved from <https://www.espon.eu/programme/projects/espon-2006/policy-impact-projects/governance-territorial-and-urban-policies>
- ESPON (2016). *COMPASS – Comparative Analysis of Territorial Governance and Spatial Planning Systems in Europe. Inception Report.* Retrieved from file:///C:/Users/SandraEz/Downloads/Inception_Report%20(1).pdf
- Ežmale, S. (2009). Eiropas Savienības telpiskās plānošanas politikas attīstības izpēte. *Daugavpils Universitātes 50. starptautiskās konferences materiāli*, 95.– 100.
- Ežmale, S. (2012). *Latvijas reģionu attīstība un telpiskā plānošana Eiropas Savienības politiku kontekstā.* Promocijas darba kopsavilkums. RA izdevniecība.
- Healey, P. (1997). The Revival of Strategic Spatial Planning in Europe. In: *Making Strategic Spatial Plans: Innovation in Europe.* Edited by Healey, P., Khakee, A., Motte, A. And Needham, B., *International Journal of Urban and Regional Research*, vol. 28, no. 1, 45-67.
- LR Saeima (2008). *Likums “Attīstības plānošanas sistēmas likums”, 08.05.2008.* (“LV”, 80 (3864), 23.05.2008.; Ziņotājs, 13, 10.07.2008.). Retrieved from <http://www.likumi.lv/doc.php?id=175748>
- MK (1994). *Noteikumi Nr. 194 “Teritoriālpilnošanas noteikumi”, 06.09.1994.* Retrieved from <http://www.likumi.lv/doc.php?id=57584>
- RAPLM (2009). *Telpiskās plānošanas sistēmas attīstības koncepcija.* Retrieved from http://www.varam.gov.lv/lat/pol/ppd/telp_plan/?doc=12702
- LR Saeima (2011). *Likums “Teritorijas attīstības plānošanas likums”, 13.10.2011.* (“LV”, 173 (4571). Retrieved from <https://likumi.lv/doc.php?id=238807>
- VARAM (2014). *Metodiskie ieteikumi attīstības programmu izstrādei reģionālajā un vietējā līmenī.* Retrieved from file:///C:/Users/SandraEz/Downloads/Metodika_AP_izstradei_03.12.2014%20(1).pdf